

AR O-TEANGA MAR A LABARTAR I.
(Lé Pádraig Ó Laoighise.)

I.

Annpas uibhir reo ve'n húrpleabhar i'g mian liom beagán ve'n teanga marí atá i'g Labhairtear fóir i' m bheala do éirí ríor. Cun ran (éumhinn) a' théanamh, círeoirim ná fuil rúise níor feáil ná blap beag do éaint ríseuluróidh fuaileach do éirí of báis gcoimhleas, díriéacá marí a Leig ré a' ag a bheul binn é.

Micéál Čairéidh Óig (Ó'Muiríeada) b' ainnm do'n feair aíri a bhrúil mé ag Labhairtear: feair i'riol ba é, acht fhaol ré féin náí marí muamh duine níor tréine ná é; d'earnadh ism óib, a Léigdeosúiróidh, náí labhair ré poimh do'n fírinne go lá a báis, iurad a chaitheannfaoi go fóillseann annpas ríseul ro.

Bí comháinidh illíciil le h-air illiorthasair, agus do neubh ré curio de bhum an énuis aíri éuma go luibh feul bó ná a ór aige. Do théarbhuisi ré féin go minic guri óein ré na páipeacanna comh meit go bhfarfáidh ríseuluróidh ionnta gan iad a' éuill in aod' éo. O'Fiaor-führig duine éinig óe, usair, cionnúr b' i'na ríseuluróidh nuaða. "Neogarad gan duit," aírig e-riam, "bíor am' fúidé annaí an tráisi* an do Lé h-air ceann (cinn) do rna h-ionairiostóib, agus éualaod (éualaig) an ceol i'g binnne do éas aibháinidh luamh. Lé teaf na ghléime, i'g amhlá b' i'na enapáim a' tráisi, 'r a' caint 'r a' gleo marí reo:

"Dháiridh amach oru! mo éái, mo éuimh!
Dháiridh amach a' ná bi am' bhrúctóidh!"

Scoilí liom go dtí an tig aig iarrhaíordh riáin agus ríseul. Ní luibh an rián j'a' dtalamh i gceairidh agam, nuair reo anois gáid aon énártairle doimh mór le do éeann. Éuádhair a baile go ríseuléartha,†—ní bhrúfear aibh óigeoilín fé mo éora—do nísear mo ríseuluróidh, agus do éuimh aíri an tseine iad. Do fúidéar aíri an fuitíontáin agus do théarbháis mo píopa. Ní luibh reacé go leit-

taimiscte agam nuairi reo na ríseuluróidh ag riúcaidh. Táigdar iad aíri mo ríseuláir,* agus i g-cionn tamall do cuimheasg aíri an mbóidh iad! Molaóidh go seo le Dia éuill éuagam iad; b'íad an biaidh bhréagáidh; níor i'cneasraí a Leigdeosúiróidh luamh, ré in Eirinn éft agus ní iorpaidh go lá na Leac, Leig. Ní h-é rin féin, a'c bhoirai ag gáimhne liom, gan fios aca go labhair aíri tí na cùlfiacla do luinge oifig.

Uair eile o'éir teastéid ó Sápana ódó, o'fíarphuisi feair luamhach óe a bhráifíac ré féin aon níodh le téanamh ann. O'Feuic Micéál aíri ó mullaic talamh.‡ Bí an feair eile ré'n am ceurna le h-air na teine ódá tseigeadh féin, cia go luibh an ghlúin ag golláid na g-cíann le teaf. Do phios cuil f' a' tigrón é, a'c tuigeadh bair ódó a' éirí deireadh le n-a phriosach. "An tisabál," aírig Micéál, da mbeirtheadh lair agat, círeoirim go g-cóimeádóra na cuileanna ó rna hamanna bagúin a bionn aíri cíocáidh i'ntigéctibh na Sápana.

* At my ease.

† At any rate, pé aca in West Connaught.

‡ So often omitted, ó duibh tubh, from dark till dark.

TOMRAITH MHAELE TÓUIN.

(Continued.)

II.

§ 26. An tan do clíreanaidh⁽²⁵⁾ na h-ubla rinn oifig, 7 ba mórí a n-oícheas 7 a' o-tairte, 7 an tan do bhréadair a m-beula 7 a' ghlórna Lán do bheantaibh na mara, do éiríodh inír náí ba mórí, 7 dún innti, 7 balla geal árto 'na tíméacall jin amhail a' r' dá mba aír asol doigthe do mhgheal é, ní amhail a' r' dá mba aon éloé éalce é. Mór a lírroe ón mhuiri —beag naidh láimisg ré neulta nimh. Fóigsealte vo b' i'na vún. Tíseach gneáctamhá gléigeadh 'na tíméacall. Mai do éuasairi i'nteach iníon teacé ba mór óisib, ní fícasairi aen-neacá ann aét cat beag do b' aíri uirláir an tigé, ag cluité (26) aíri na círeoiri h-

* Siop annpas.

† In high spirits.

(25) Mealláidh.

(26) Impris.

uaistíneadh clocáice do b' ann. Téiríodh ré vo léim ó céann go céile thíos. Ófheáidh ré lé gearl beag ari na feairiath, 7 níor iarrat ré d'a cluitéche.

§ 27. Connacáodarí tuisí grieatach ari b'alla an tighe, ó uirlainn do h-úirlainn 'magcuaire'. Speach aini, ari tseúil, do b'rieadhnaíath óiri 7 aifisio, 7 a g-coig a mharan m-ball; 7 grieatach do m'umh-toicíath óiri 7 aifisio—mairi fionnta d'ainbhe (uabhair) gád' muin-toicí thíos. An tigear fíreath, do clúidíomh móra, 7 iontachúint óiri 7 aifisio oifig. Do b'rieadhnaí 1eabhdachá an tighe lán do éoileacáibh geala 7 d'euadácaibh lónnigha. Dáimh b'riantach, mairi an gceannfha, 7 tinné (⁽²⁷⁾) ari uirlaini an tighe; 7 roinnt móra 7 veig-Leann meirgeanáin iónnta. "An duinne do fágbaó ro?" ari Mael Ónim leif an t-eat. Ófheáidh an cat ari do h-obair, 7 do gád' ag cluitéche ariú.

§ 28. Do éisig Mael Ónim annriún gur ba thíos do fágbaó an phiontoin: do phionteanáidh ariúin, 7 v'ólaodarí, 7 do éoilaodarí. Do éamhleadarí fuiigleacá an leanna mharpa potairíb, 7 fuiigleacá an bhrí i stairean. An tan do faoileanáidh imheacéit, asubhaintig tigear comhála Mael Ónim: "An tuisiúbhraotuimh thíos ro?" "Ná tabhann!" ari Mael Ónim, "ní gan comhiocht atá an teadé." Tug ré leif ceann aca, ari a fion fín, do lári na leagá; do éisaird an cat 'na thíos 7 do léim tuisí ainiar fuiigtocháin, do fágbaó, 7 do éisaird an a aif do jairb ari a uaiténe ariú. Do b'rius Mael Ónim, lé n-a b'riathair, an cat, 7 do éisig an muin-toicí 'na ionas ari aif, 7 do gáel an lusairtearach do lári na leagá, 7 do éisaird ari éisimh ari na mara é. Do éigiallaodarí annriún in a g-cuiríacá, ag moladh 7 ag altnúadh an Tighearná.

§ 29. Mairiún do moé an tigear lás 'na thíos fín, do éróitoini eile, 7 gcomhá m'há tarí a lári, do mionn an mairi 'na thíos leit; 7 do éróitoin tigeartha móra do éadairéaidh innti, iondóin, tigear tuibh an taobh i bhfor do'n

gcomhá, 7 tigear bán an taobh éall de. Agair éamhleadarí feairi mórí ag dealbháis na g-caoríacá ó céile. Nuairi do éamhleadarí ré caoría bán tarí an gcomhá anall gur na caoríeáin tuibh, do b'rieadh rí tuibh ari an m-ball (⁽²⁸⁾): nuairi do éamhleadarí ré caoría óuib tarí an gcomhá anonn, do b'rieadh rí bán ari an m-ball. Do b'riail gcomháis iad, ari feicirin an neit fín thíos. "So an níodh fadhlí tuinni," ari Mael Ónim, "caitíomh thíos fíarat ipteacháin mairi an mairi. Má aéilimh roinnt, aéilimh éamhleadarí thíos fíarat ipteacháin mairi an mairi." Annriún do éamhleadarí fírat óuib ari an taobh i mb'riathair na caoríeá bána, 7 do b'ri rí bán ari an m-ball. Annriún do éamhleadarí fírat lomá, gseal, ari an taobh i mb'riathair na caoríeá tuibh, 7 do b'ri rí tuibh ari an m-ball. "Ní gaeilían, an fhiomhá fín," ari Mael Ónim, ná téidomh m'fian mairi; go deapbheá, níoribh feárrí ari nuaisté fém ioná daeth na fírat. "Da éamhleadarí ari g-cúl ó'n mairi le eagla móri.

§ 30. An tigear lá 'na thíos fín d'airiugh-eanáidh mairi mórí leatán eile, 7 tigear vo m'uscaibh álinne innti. Mairbair b'rieadh beag thíos. Annriún níor feictear a b'rieadh leo thíos b'rianté, do stáinsearai uile 'na tíméacall: do b'riantéanáidh annriún 7 éisigtearai leo ipteacháin g-cúplaé é. Do éróitoin annriún fírleab m'fian mairi, 7 do faoileanáidh teadéit d'feicirin na h-míre ari. Marí do éisaird Óuiríán file, 7 Seapmán, ag tigáil epi an fírleab, fuaimeanáidh abháin leatán, nári ba thíos, níomra. Do éom Seapmán coir a ghair m'fian abhainn 7 do d'fágadh ari an m-ball i, mairi do loingeafad teine i, 7 ní théadair ari níor fua. Connacáodarí annriún, taobh éall do'n abhainn, d'ainmá móra maola 'na lingsé, 7 feairi mórí 'na fúidé 'na g-comháir (⁽²⁹⁾). Do b'riail Seapmán fíreag l'é fírleab do fíannáitiseadh na d'ainmá. "Cao fá fíannáitiseadh na laois b'rieadh?" aif ari an t-aosdáire mórí fín. "Cá h-áit i b'riant maraíte na laois ro?" ari Seapmán. "Atáirg taobh éall do'n fírleab ná." Do

(27) taobh feola.

(28) ag m'fian.

(29) b'riodáin.

§ 31. Ήποι ἐιανόνα διατό την γο ἅβειαρα-
δαι πιπή, 7 μιλέαννα μόρι διάντα μητί, 7
μιλέοιρι γλεούδας, διάντα, δαφές ανη.
Φιαριψιγέτο νε, “εἰα ἀν μιλέαννα ἐρο?”
“Cuma την,” αρι τέ, “αι πώ νασ ποιον τιθή,
νι αιτηνόεσταο.” “Νά h-αβαιρι γην!” αρι
γιαν-ραν. “Λεάς αρβαινή νηπίο τοίσιε,” αρι τέ,
“ηγ ανηρο μειτεαρι ἐ. Δαές πιό πωσιόθεαρι,
μησαν μιλέαννα το μειτεαρι ἐ.”

§ 32. Λειπειν, νο είσιστα να ή-υαλαράς τριώμα αρ ἀριεανή, αρ εαέσθ 7 αρ θαονιθ ἀσ οὐλ ἐύμ αν μινιλην 7 υαρό αρίρ; αέτ αν μεντο νο θειρέι ιαρο, ιρ γιαρ νο θειρέι. Ο' φιληψιγεαδαρι ατειαιρι, “εαν ιρ αινν νο'ν μινιληνν ρο?” “Μινιλεανν *Inbhir treceannann*,” αρι αν μινικεοη. Το σέαρρισταρι κοινηρά ερισσε Εριόρτ οριμα ρέιμ, ό δο έυαλαρά 7 νο έοννασαρι να πειτε ρο μιλε. Το έυαναρι ιητεαέ 'να δ-ευριαέ αρι τεισεαό.

§ 33. Πυαρι το ἔυαδαρι απηριν ὁν την
ὑστερινην, φυραναρι την πόρι 7 τηλαδ
μόρι το δαοιμής μητι. Τυθ ιαθ, τοηι έσσρ
7 ευραδ; *cæann-snáithe* ρά η-α γ-εααναθ, 7
ην πτανανούρι το θειτ αγ σαι. Το έντ
φιοδ-έψανενι αρι θυνε το θειτ ζομαλτα
Μαελ Όύμ (7 το έψιρ αψι) νυλ αρι αν ιηρ.
Μαη το έυαδο ρειρεν γυρι να ναοιμις το
βι αγ σαιο βα ξαομητεάλ leo⁽³¹⁾ αρι αν
μβαλλ έ, 7 το διάλ αγ σαιο leo. Το ειν-
μεαδ θειτ ειτε ο'α ζαβαιτ αρι αψι, 7 ην
αιτηγεαναρι ταρι να ναοιμις ειτε έ, 7 το
τζουγεαναρι⁽³²⁾ ρέμ αγ σαι. Η απηριν
αυσθαιτ Μαελ Όύμ: “Τειθεαδ οεατημαρ
σίθ”, αρι ρέ, “Λέ θυρη η-αμαιθ, 7 τυγαρού
λιθ να ρηι αρι έιγεαν, 7 ηά νεαριαρι αρι αν
ταλμιναν ηα αρι αερι, 7 ευηρού θυρη η-ευαδας
ρά θυρη μβειλαθ 7 ρά θυρη γριοναθ, 7 ηά
ρυχαρι αερι να τηρι, 7 να τόξηρο θυρη ρηλε
νο θυρη θρεπαριθ ρέμ”. Το μιγεαδ αινλαρι
ριν. Το έψιρο αν οεατηλ 7 μπαναν leo

αν θειτ ειλε αρι ἐίρεαν. Ήμαρι νο φραγ-
φυστή διόθ, εμεύ νο σοννασαρι μηρα-
τή, ανειριώτις: "Νι φιορ νυιν δο νεινιν
αέτ γαέ τ θρακαμαρι ασ α θέανανι ασ αν-
θρεαν ειλε, νο μηγνεαμαρι ρέιν ανθλαρι."
Τάνγαναρι δο λυατ όνη μηρ' να διατρύν.

§ 34. Τίση, ἡνάιστο ριν, γο λιμπέλιτο
μιν α παθαραι σειέρε τεονηγράδε το ποινη
ἡνα σειέρε πανναϊδι. Σεονηρά είη, αφι ντάρι;
τεονηρά αιγιρο ανηριν; αν τηεαρ τεονηρά¹
υνηδι; γαν σεαέριανδρ τεονηρά το ριλονε.
Κι μηραν σ-σεαέριανδρ πανη; βανηριόσαν
ιηρ αν πανη ειλε; γανηριόνδι ιηρ αν πανη²
ειλε; μηγεανα⁽³³⁾ ιηρ αν πανη ειλε. Το
ευαρδι μηγιόν ην σ-σοννε⁽³⁴⁾, γεν έν
υτήι ιαν, γεν έν βιασ δόνιδ. Το πανη³
λιγεανδρι λέ κάιρε ε, γεν εια β'έ βλαρ
δο βα ματέ λέ γαέ αεννεαέ δο γει-
βεαδ ρέ αιρ ε. Αδηρ δο μαρι ρι ιαν αρ
γοιεαδ βεαδ, δηρι σοτλαναι διόδι μειρζε
τηι λά γεν ή-οιδέαδ. Το βι αν μηγεαν
αγ φιεαρταλ ορρια αφι φεαδ δο λι-αμηρηριν.
Νυαιρι δο νηριγεανδρι αι τηεαρ λά, γει μ
α σ-ευιαδ αφι μηρ δο θιρεανδρι: ιι φα-
ναρι μιν ασον άιτ αν μηρ νά αν μηγεαν.
Τ'ιομηρανδρι αγ 'ην θιαστο ριν.

§ 35. Φυλαραδει την ειλε απηριν, νάρ
ba τόη, 7 τύν ιητι. Θορας μηταρέ αρι 7
ceangal⁽³⁵⁾ μηταρέ αρι αν θοιαρ. Θοισέασ
glome αρι. Πιαιρ νο έτεροσήρ γιαρ αρι αν
θοισέαν, νο έντιτοίρ γιορ αρι γ-εύλ. Λειρ
την do έινιο bean αμας αρ αν τύν 7 γοισέας
'na λάιμ: τόγβαρο ρι κλάρ glome θ'οιστάρ
αν θοισέιρο 7 λιοναρο αν γοισέας αρ αν
τοβαρ νο βι φάν θοισέαν 7 νο έινιαρ αγεας
μηραν τύν αμήρ. “Τις bean-ti-γέ⁽³⁶⁾ νο
μηλ Όυμ!” αρ Ζεαρμάν. “Οοι μηλ Όυμ,
αν εαώ?” αρ γιρε; 7 νο τύν ρι αι, θορας
'na διαιρο. Απηριν νο θρέεαδαι αγθυαλασ να
γ-ceangal μηταρέ, 7 αν λίν μηταρέ νο βι
ομηρα: 7 αν γοζάρ νο μηγνεαδαι μαρι την
ba ceol ταξινεαμάς τέτο-βηνην, ύ, νο έινι

§ 36. Ήματι το ὄντηριζεανθη, ἐπικαταδηπτι
 (33) Οστινά (34) Η-αριειρ. (35) ευθηρεαέ δλαρ.

(³⁰) Compánaçáis. (³¹) Do bì map òuine vioib péin.
 (³²) Clíomhaðap.

(³²) Chromagan.

(³³) ቦሮዕስና (³⁴) ዘ-ድጂርጊያ. (³⁵) ሰብዳሪያና ጽልያ. —
(³⁶) ፈጋድን

an bean cnuonta ag tseadéit ari an tún 7 a roisneac 'na láinn, 7 lionair fán g-cláir cnuonta é. "Tig bean-tiúigír do mhael Óum, rópana," ari Georamán. "Nac móri an tseum atá agam ann!" ari ri, 7 do úm ri an doirlas 'na viair. O'fáidíb (³⁷) an ceol cnuonta 'na g-cordlaib ariúr iad go lá ari n-a bárlas.

§ 37. Tíu lá 7 tig h-oróe ónib ari an g-cuma riu. An ceathairmhád lá, do dhíall an bean éuca. Álannu go neimhín éamhig ri ann. Bhíat geal airge. Fáinne óri fá n-a folc. Folc óróna airge. Ód bhróigín airtíodh ari a corainn geal-éocairia. Bhréacnaí airtíodh 'na bhrat, 7 bhréifníodh óri ann; 7 léine píó-euroisíomh iarrta le n-a geal-éocair. "Fáilte riúinat! a mhael Óum," ari ri, agur do ghoirí ri ari gáé feair ari leist ónib 'na ainnm oilseag féin. "Ig fada iar eol 7 ní aitne buír tseadéit annu," ari ri. Agur do bhrí i gceadéit iad 1 tseadéit mór do bhrí in aice na mairi 7 éas a g-cuirleas 1 tigír. Annriú éonnacadarí iar ari an tig nómhra leabhair do mhael Óum féin, 7 leabhair do gáé tuispi oíche. Do bhrí ri ónib, in aen éig, biaid copairí an lá cárta. Tug i n-airí do gáé tuispi. Gáé bláis ba mian lá eadá, 7 eadó do gheárbaid ari. Do mairi ri mhael Óum 1 leabhair. Lionair ri a roisneac fán g-cláir cnuonta 7 iompair ónib—lán roisneac do gáé tuispi: do mairi ri gáé tuispi do mairi uamh. "O'aitne ri an tan ba leorí leo, 7 do guspi ri oíche mairi. "Bean oibreannáid do mhael Óum an bean ro!" ari gáé feair oíche. Do éuairi ri annriú lá n-a eir 7 le n-a roisneac uadá.

§ 38. Aonúbairt a miantí le mhael Óum: "An labhróemhú leis an tseuméam an mbéiríó ri 'na mnaor agat?" "Cáirí muihré ónib," ari geipean, "labhráint leíre."

§ 39. Tig ri ari n-a bárlas. Aonúbaird ari leíre: an mbéiríóir aon' mnaor ag mhael Óum?" Do éuairi ri oíche tig annriú, 7 tig ari n-a bárlas an tráit cnuonta ná mairi.

Nuaipi do bhréadair ari meirge 7 fáclás, asteaptaidh na bhráchtá cnuonta leíre. "I mbárlas," ari ri, "do bhréadair fheasgair óibh oíche tig." Do éuairi ri annriú oíche tig. 7 do éorladaír-ian ari a leabhair. Nuaipi do bhréigéadair, if in a g-cuirleas do bhréadair, ari éamhair; 7 ní fheasgair ari iar, ná an tún, ná an bean, ná an áit i gcuabair, ariú.

§ 40. Mar do éuairi ón áit riu, do bhréadair in oírtuairí gáirí tóir 7 gáirí marí gáobhail fáilt. An oróe riu 7 an lá ari n-a bárlas do nóm tónib agus iompair ó-ruadháin eia an gáirí nó eia an gáirí riu do bhréadair. Do éisítear iar ari gáobhail 7 donná 7 bhréaca agus gáobhail 7 agus labhráint go h-áit.

§ 41. O'iomphadar beagán ón iar riu, do bhréadair beagán ón iar riu, do bhréadair beagán ón iar eile nári ba mór. Cionn iomhá inni, 7 éin iomhá oifigiúil. Agur éonnacadarí 'na viair riu, feair iar ari iar, 7 a folc féin do bhréadair beagán ón iar. Annriú oíche tuispi gheasdarí óe eia'ri b'áil féin, 7 eia'ri ónib é. "Do feairí an tseuméam meirge," ari ré; "do éuairi in oileáine (tuispi) 1 g-cuirleas beagán 7 do gsoileáit mo éamháid rámh mar do éuairi beagán ótig. Do éuairi 1 tigír ari; 7 do éinigear fáid oíche mar do tigír fá mo éorair 7 do éogair iar ari iar, 7 do éuairi ari iar. Agur oíche Óia an fáid riu iar an léáidír ro (³⁸), 7 cuimhne Óia tigír gáé bhráidair ari a leáidír ari riu annaig do oíche ro, 7 cionn gáé bhráidair ag fáid ann." "Na h-éin do éinigear iar ari iar, 7 do éuairi ari iar. Agur oíche Óia an fáid 7 mo miantíre iad, iorí mnaibh 7 feairí, atá ag feiseann an annriú lá an bhréigéanair. Leabhair fheasgair 7 gheimear éigéid, 7 uirge an tobairi tig Óia: "tig riu éisgáin gáé lá," ari ré, "tré fheasgair aingseal. Um éigéenóna ariú; tig leabhair fheasgair eile 7 gheimear éigéid do gáé aen feair ioríb rámh 7 do gáé aon mnaor. Uirge an tobairi, marí iar leorí lá gáé aennnead."

(³⁷) fáid.

(³⁸) áit ro.